
ЧОРНА ЮЛІЯ ВІКТОРІВНА,

здобувач,

Інститут економіко-правових досліджень

Національної академії наук України,

Україна, м. Київ

e-mail: djullia21@gmail.com

УДК 346.16

Поняття та основні ознаки системи банкрутства

Досліджено правову категорію «система банкрутства» та її місце в сучасній доктрині конкурсного законодавства. Вказану категорію розглянуто як самостійне правове явище та складову правової системи України в цілому. Встановлено ознаки та характерні особливості систем банкрутства як самостійного правового явища. Серед основних елементів системи банкрутства виокремлено: законодавство, правову ідеологію, правову політику, судову практику та інші правові явища. Запропоновано класифікацію існуючих у світі систем банкрутства за якісними характеристиками.

Ключові слова: система, банкрутство, законодавство, класифікація, право, ідеологія.

Постановка проблеми. Правове регулювання відносин неспроможності, окреслених на сьогодні рамками інституту неспроможності, являє собою досить унікальний феномен, при дослідженні якого необхідно враховувати два головних аспекти: історичний та змістовний. У даній статті основну увагу буде приділено змістовному підходу, що дозволить: визначити поняття системи банкрутства; виявити соціально-економічний зміст досліджуваного явища; виділити характерні ознаки системи законодавства про неспроможність та

провести класифікацію існуючих світових систем банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню конкурсного права зарубіжних країн присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. В. Джуль, О. В. Бірюков, Б. М. Поляков, К. І. Малишев, С. А. Кареліна, М. В. Телюкіна, N. Martin, O. Hart та ін. Однак праці вказаних науковців спрямовані на аналіз історичного розвитку конкурсного законодавства та окремих механізмів правового регулювання. А тому вивчення та розкриття поняття системи

банкрутства зумовлене об'єктивною необхідністю комплексного дослідження інституту банкрутства.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування практичної доцільності використання категорії системи банкрутства, виокремлення її структурних елементів та характерних ознак. Вихідним елементом структурного дослідження світових систем банкрутства є розкриття сутності понять «система банкрутства» та «система законодавства про банкрутство» й співвідношення цих дефініцій між собою.

Виклад основного матеріалу. Поняття «система» неоднозначне. У філософській та соціологічній літературі можна нарахувати близько п'ятдесяти визначень систем. Найбільш вживаним із них, на нашу думку, можна вважати запропоноване В. Г. Афанасьєвим: «система – це множина пов'язаних між собою елементів, що має той чи інший вид упорядкованості за певними якостями і зв'язками і відносно стійку єдність, яка характеризується внутрішньою цілісністю, що виражено у відносній автономності поведінки і (чи) існування цієї множини в оточуючому середовищі» [1, с. 109]. Аналогічної думки дотримуються такі вчені, як Е. Г. Юдін та І. В. Блауберг [2, с. 68].

Н. М. Оніщенко зауважує, що «категорія правової системи відносно нова, вона почала використовуватись у науковій літературі у 80-х роках, хоча зарубіжні дослідники, зокрема французькі та американські, вже давно та активно оперують цим поняттям» [3, с. 7].

Досить складно дати точне визначення поняття «системи банкрутства», оскільки вихідному поняттю «правова

система» в науковій теорії притаманна багатозначність. Наприклад, американський правознавець А. Уотсон вважає, що головною характеристикою правової системи є її здатність регулювати будь-який вид поведінки в суспільстві [4, с. 51]. Однак автор не дає власного тлумачення поняття правової системи. Крім того, А. Уотсон, як і ряд інших дослідників, фактично отожднює поняття права та правової системи. Таке ж отожднення цих понять зустрічаємо і у працях Ф. Амуанн та Дж. Хурста [5].

А. Л. Берталанфі слушно зауважує, що «деякі автори виходять із широкого тлумачення, а саме під системою розуміється реально існуючий об'єкт, сукупність елементів, що перебувають у взаємодії» [6, с. 325]. У свою чергу, В. М. Садовський також наголошує, що «під системою у правовій доктрині розуміють множину елементів з їх зв'язками та відносинами, що породжує певне цілісне утворення» [7, с. 73]. Натомість більшість провідних науковців, серед них О. Ф. Скакун, вдало звертають увагу на те, що правова система, як і будь-яка конкретна система, в ієрархії системних побудов є і частиною, і цілим [8].

На нашу думку, право неспроможності можна охарактеризувати як складне правове явище, структурні елементи якого поєднуються тісними системними взаємозв'язками. Отже, головна увага в дослідженні світових систем банкрутства буде спрямована на розуміння його основних якісних характеристик, а саме:

– складові частини системи – норми права та моралі, що в своїй сукупності становлять систему загальнообов'язкових механізмів вирішення проблем неплатоспроможності;

– доцільність системи – наявність у законодавстві про банкрутство цілеспрямованого розвитку, що виявляється в досягненні тих цілей, які інститут банкрутства будь-якої країни ставить перед собою;

– функції системи – функції правового регулювання відносин неплатоспроможності, що забезпечують розвиток інституту банкрутства; функції системи також забезпечують практичну доцільність, спрямовану на досягнення відповідних цілей, які законодавство про неспроможність ставить перед собою.

Отже, система банкрутства як цілісне явище складається з взаємозалежних елементів. Неможливо зрозуміти спрямованість та характер законодавства про банкрутство, не вивчаючи специфічні особливості його процедур та механізмів. Гегель писав, що «ціле за своїми характеристиками є тим, що містить у собі частини. Але якщо воно буде розділене, то припинить бути цілим» [9].

Серед основних елементів системи банкрутства варто виокремити такі:

– законодавство, як зовнішня форма вираження норм із регулювання відносин неплатоспроможності;

– правова ідеологія, зокрема правосвідомість, доктрини конкурсного права, теорії, правова культура тощо;

– правова політика, а саме правотворча діяльність у цій сфері в контексті існуючої цільової спрямованості реформованого конкурсного законодавства;

– судова та інша юридична практика;

– інші правові явища (принципи конкурсного права, правовий статус учасників відносин неспроможності, процесуальні механізми тощо), які

утворюють «інфраструктуру» тієї чи іншої системи банкрутства.

Особливу увагу варто звернути на таку складову будь-якої системи банкрутства, як правова ідеологія, що є панівною в тому чи іншому суспільстві. Насправді, це дуже важливий елемент системи банкрутства, оскільки саме правові звичаї та праворозуміння мають прямий вплив на ті цілі та механізми їх досягнення, що законотворець поставить перед правом неспроможності (банкрутства).

Законодавство про банкрутство є зовнішнім та головним елементом, що становить систему правових механізмів неплатоспроможності. Проведене дослідження світових систем банкрутства дає змогу вести мову про те, що в кожній країні право неспроможності має різнорідне формальне втілення. Так, у США діє Кодекс Сполучених Штатів, що є зведеною кодифікацією федерального законодавства США, а питанням банкрутства присвячені окремі розділи цього федерального законодавства. У таких країнах, як Україна, Болгарія, Росія, Німеччина, Франція, діє окремий закон, що регулює питання, пов'язані з банкрутством господарюючих суб'єктів.

На противагу переліченим європейським країнам, в Японії питання неплатоспроможності вирішує ціла низка законодавчих актів у цій сфері. Так, система законів поділена за окремими процедурами та суб'єктами, що можуть обирати відповідну процедуру. Загалом система законодавства про банкрутство об'єднує п'ять законодавчих актів. Наприклад, у Саудівській Аравії деякі відносини неплатоспроможності розглядаються на основі принципів Шаріату (банкрутство фізичних осіб) [10].

Система банкрутства також є самостійною підсистемою тієї чи іншої правової системи світу. Однак варто погодитися з висновками О. М. Бірюкова: «належність країни до відповідної правової сім'ї ще не означає, що у представників тієї чи іншої групи країн існують однакові підходи до завдань і ключових елементів законодавства у сфері банкрутства» [11, с. 69].

Відносини неплатоспроможності та банкрутства є предметом дослідження будь-якого суспільства, відіграючи одну з провідних ролей в економічному добробуті та зростанні. На різноманітні теорії правових систем часто посиляються й активно використовують цілий ряд ідей, концепцій, понять, вперше введених у науковий обіг Рене Давидом. Правова система розглядається як взаємопов'язане з іншими суміжними системами явище. Законодавство про банкрутство – це складний правовий феномен, оскільки якість правового регулювання має прямий вплив на соціальні, економічні, політичні та правові взаємовідносини.

Інститут банкрутства в силу тісних зв'язків із різними сферами життя завжди лежав на роздоріжжі приватних, владних, загальнонаціональних та економічних інтересів. А тому конкурсне законодавство не може бути досліджене окремо від сфери його застосування та головного функціонування.

Будь-яка система банкрутства у світі має тісний взаємозв'язок з іншими соціальними підсистемами. Здебільшого цей взаємозв'язок виявляється в трьох вимірах. По-перше, система банкрутства має значний вплив на інші соціальні підсистеми (переважно мова йде про

економічну). По-друге, на становлення та розвиток світових систем банкрутства завжди впливали такі правові системи, як економічна, політична, культурна тощо. По-третє, всі правові підсистеми перебувають у тісному зв'язку, оскільки належать до загальної правової системи тієї чи іншої держави.

Характер права неспроможності тієї чи іншої країни формується під впливом не тільки об'єктивних постулатів конкурсного права, а в першу чергу залежить від соціального, економічного, конкретно-історичного та політичного оточень. Слід зазначити, що світові системи банкрутства фіксують правову реальність з боку її внутрішньої і зовнішньої організації, структурних елементів, динамічного стану, механізмів дії та їх ефективності.

Слушною є думка Д. Керимова стосовно того, що «правова система може бути визнана замкненою тільки відносно, оскільки визначається соціально-економічною системою в цілому, залежить від неї та розвивається разом із нею. Правова система має внутрішньо-системні та міжсистемні зв'язки як прямого, так і зворотного порядку: вона закріплює економічні, політичні й соціальні системи, впливає на них за допомогою своєї загальнообов'язкової нормативно-регулятивної властивості, певною мірою спрямовує їх рух, зміни, розвиток» [12, с. 18].

Відомий український знавець конкурсного процесу в Україні окремо розглядає питання, що зачіпають взаємозв'язки інституту банкрутства з існуючими в суспільстві процесами економічного, політичного та соціального характерів. Так, В. В. Джузь від-

мічас, що «застосування інституту неспроможності дуже істотно впливає на соціально-економічні та політичні процеси, що відбуваються в конкретному національному середовищі». Науковець веде мову про те, що надзвичайно важливим для природного розвитку інституту неспроможності є така, що нормально розвивається, економічна система суспільства. «Приклад України засвідчив, що реальне впровадження інституту неспроможності для розв'язання проблеми неплатоспроможності господарюючих суб'єктів можливе лише за умови, коли в національному середовищі штучно не обмежується сфера дії об'єктивних економічних законів товарної форми організації суспільного господарювання» [13, с. 96]. Однак на прикладі розвитку конкурсного процесу в різних країнах та правових сім'ях очевидним стає той факт, що й соціально-економічні чинники національного середовища завжди визначальним чином обумовлювали процеси творення і застосування законодавства про неспроможність.

На нашу думку, світові системи банкрутства найтісніше взаємодіють з економічними системами країн, що їх обумовлюють. Вплив на економічну систему держави безпосередньо здійснює законодавство про неспроможність та практика його застосування. Наприклад, Н. М. Оніщенко відмічає: «економічні відносини – досить чутливий організм, який чуйно реагує на будь-які зміни його правової форми. Від якості нормативних актів, що регулюють відносини у сфері економіки, їх своєчасності та доцільності залежить досягнення поставленої мети, перетворення гос-

подарського механізму на ефективну й гнучку систему» [3, с. 45].

Саме тому, як вдало зауважує В. В. Джунь: «прослідковується тісна залежність між ступенем ефективності національної моделі конкурсного законодавства та динамікою і прогресивною структурою економічної системи країни» [14]. Відповідно об'єктом даного дослідження обрані системи банкрутства країн із високими показниками економічного розвитку.

Світові системи банкрутства, як складові правової системи будь-якої держави, покликані стабілізувати економічні відносини, дисциплінувати учасників господарської діяльності, сприяти пошуку в лабіринті економічних механізмів такі, що можуть посприяти у подоланні кризових явищ в економіці та підняти її на якісно вищий рівень.

Загалом під системою законодавства про банкрутство логічно розуміти сукупність джерел правового регулювання відносин неплатоспроможності та банкрутства, що є зовнішньою видимою формою вираження правових норм конкурсного права.

Натомість *систему банкрутства* можна визначити як узгоджену систему правових норм по регулюванню відносин неплатоспроможності (банкрутства), що відображає крізь призму системоутворюючих принципів основну мету конкурсного законодавства та включає в себе взаємопов'язані, взаємозумовлені та взаємодіючі елементи, а саме: законодавство про неспроможність (банкрутство), судові органи та інші юридичні установи, що супроводжують та оформлюють правове регу-

лювання; правовідносини неплатоспроможності, правову ідеологію тощо.

Очевидно, що поняття «система банкрутства» має ширше змістовне наповнення, аніж поняття «система законодавства про банкрутство». Так, з метою всебічного проведення наукового аналізу світових підходів до регулювання відносин неспроможності, дослідження ефективності правового регулювання та доцільності впровадження дієвих правових механізмів у вітчизняному соціально-економічному та правовому середовищі, вбачаємо за потрібне керуватися саме поняттям «система банкрутства».

До основних ознак світових систем банкрутства, що, власне, визначають її як певну систему права, варто віднести такі:

- як правило, формується та функціонує в межах держави та є підсистемою державної правової системи;
- зумовлена історичним та географічними факторами розвитку;
- система банкрутства тісно взаємодіє з політичною, економічною, ідеологічною та іншими соціальними підсистемами;
- має особисту структурну упорядкованість – являє собою цілісну систему взаємопов’язаних, узгоджених та тісно взаємодіючих правових засобів та явищ.

Надання загальної характеристики окремим світовим системам банкрутства та дослідження цільової спрямованості їх норм забезпечить пізнання права неспроможності як автономних правових механізмів, так і в системі загальних тенденцій розвитку конкурсного законодавства. Системний підхід у даному випадку є одним із інструментів дослідження

об’єкта як складного явища, що містить елементи, взаємозв’язок між якими забезпечує їх цілісність.

Всебічне наукове дослідження світових систем банкрутства потребує проведення класифікації таких систем за різними критеріями. Це обумовлено тим, що класифікація:

- допомагає встановити найбільш важливі для всіх систем якості та характеристики;
- сприяє більш глибокому сприйняттю та розумінню світових систем банкрутства;
- підсумовує накопичені знання про світові системи банкрутства;
- дозволяє зробити обґрунтовані прогнози стосовно шляхів подальшого розвитку та вдосконалення системи законодавства про банкрутство України.

Для повноти дослідження юридичну природу системи банкрутства варто розглядати двояко. З одного боку, система банкрутства відображає спрямованість конкурсного законодавства та позицію щодо моделі ефективного законодавства про неспроможність. З другого – система банкрутства розглядається як сукупність правових механізмів для регулювання відносин неплатоспроможності, тобто зовнішній вияв законодавства.

Різноманітність підходів до класифікації систем банкрутства та розмежування правових режимів законодавства про банкрутство зумовлюється насамперед багатою палітрою підходів кожної країни. У цілому світові системи можна об’єднати за такими критеріями:

1. За джерелом походження:

- первинні (системи банкрутства, де були вперше створені оригінальні правові рішення регулювання проблем не-

платоспроможності). До таких систем банкрутства можна віднести римський, російський, англійський та китайський конкурсні процеси;

- вторинні (системи банкрутства, побудовані за моделлю інших (первинних) систем банкрутства, наприклад, законодавство більшості сучасних країн Європи, Латинської Америки, Азії).

2. За ступенем розвитку:

- розвинуті (системи банкрутства, для яких норми писаного права є утворенням високого інтелектуального порядку. Законодавство про банкрутство виступає в таких країнах як самостійний соціально-правовий феномен);

- нерозвинуті (системи банкрутства, що не розкрились як сильний соціально-економічний феномен, а відносини неплатоспроможності регулюються здебільшого нормами звичаєвого права, що характерне для деяких країн азіатського походження).

3. За обсягом функціонування:

- національні системи банкрутства (загальнодержавні, локальні);

- транснаціональні системи банкрутства (модель територіальності, модель універсальності).

4. За панівною доктриною мислення:

- про-кредиторські;
- про-боржникові;
- змішані.

Зарубіжний досвід становлення інституту неспроможності свідчить про багатоваріантність можливості збалансування інтересів кредиторів і боржника у провадженні [15, с. 157]. Серед основних чинників, що впливають на формування національної моделі неспроможності, слід виділити такі:

- історичні умови розвитку права, його природа та роль у суспільстві;

- розуміння основної мети та призначення інституту банкрутства;

- панівна ідеологія в національному законодавстві;

- внутрішня боротьба суб'єктів господарювання за домінуючі позиції на ринку, яка виявляється у блокуванні законопроектів, спрямованих на вдосконалення механізму інституту неспроможності.

Відомий російський учений В. Вітрянський, аналізуючи світові тенденції розвитку законодавства про банкрутство в основних країнах світу, обґрунтував існування двох дещо полярних моделей відповідної сфери правового регулювання суспільних відносин. Таким чином, він підтвердив існування двох крайніх моделей законодавства про банкрутство – про-боржникові та про-кредиторські системи правового регулювання відносин неспроможності [11, с. 69].

Характерними ознаками про-кредиторської моделі законодавства про банкрутство є:

- превалювання ліквідаційної процедури над процедурами, що передбачають механізми уникнення ліквідації та збереження господарюючого суб'єкта;

- пріоритетна мета законодавчого регулювання проблем заборгованості;

- задоволення вимог кредиторів із конкурсного майна боржника (ліквідаційної маси);

- як правило, відсутнє законодавчо закріплене право вибору механізму процедури вирішення проблем заборгованості;

– законодавство про банкрутство спрямоване на підтримку жорсткої конкуренції у сфері господарювання.

У свою чергу, радикально інша про-дебіторська модель банкрутства відзначається такими, притаманними їй, рисами, зокрема:

– законодавство спрямоване на оздоровлення господарюючого суб'єкта будь-якою ціною, за умови, що є об'єктивні підстави вважати, що підприємство зможе повернути свою платоспроможність;

– переважній більшості процедур притаманний характер реабілітаційних та реорганізаційних механізмів ліквідування неплатоспроможності, у рамках провадження у справі про банкрутство;

– головною метою є збереження ділової активності та бізнесу боржника, а задоволення вимог кредиторів проходить за конкурсним процесом паралельно з процедурою оздоровлення першого.

Між зазначеними двома протилежними підходами до регулювання відносин неплатоспроможності науковці виділяють ряд проміжних моделей, залежно від спрямованості законодавця у наданні переваг захисту на користь певної сторони.

Так, найбільш розгорнуту класифікацію пропонує В. В. Вітрянський. Посилаючись на дослідження європейських фахівців у сфері неспроможності, доцільним вважає виокремлення п'яти основних режимів банкрутства: радикально про-боржниковий і про-кредиторський, помірковано про-кредиторський і про-боржниковий та нейтральний.

На нашу думку, класифікації відповідних режимів притаманний формальний характер, крім того, на науковому рівні, тим більше на законодавчому, відсутні

чітко визначені критерії розмежування моделей законодавства про неспроможність. У ході практичного дослідження законодавство тієї чи іншої країни важко віднести до помірковано про-кредиторського чи про-боржникового режиму. Виникає додаткова проблема при встановленні граничних ознак при розмежуванні, наприклад, помірковано про-кредиторської моделі з радикально про-кредиторською та нейтральною.

У свою чергу, М. В. Телюкіна виділяє крайній про-боржниковий, нейтральний та радикально про-кредиторський режими [16, с. 74]. Така класифікація, враховуючи притаманну їй ознаку формальності, є доцільною, а нейтральна модель характеризується неупередженою (нейтральною) позицією законодавства щодо інтересів боржника чи його кредиторів, не надаючи нормативно закріплених переваг тій чи іншій стороні у процесі регулювання відносин неплатоспроможності.

Особливої уваги заслуговує класифікація В. В. Степанова, науковець наводить три основні моделі законодавства про банкрутство. Перша – *німецька* (автор М. Бальц), передбачає створення механізмів для максимального розподілу активів боржника, має характерні риси про-кредиторської спрямованості законодавства. Друга – *англійська*, сформувалася за англійською системою та спрямована на розподіл активів боржника, а також захист системи кредитування. Слід зазначити, що цій моделі також притаманні ознаки про-кредиторського регулювання, однак з елементами реабілітаційних процедур. Закон про неспроможність 1986 р. закріплює існування інституту мирової

угоди як механізму реорганізаційних процедур. Так, у процедурі адміністративного наказу (управління) мирова угода виступає як результат знаходження компромісу між кредиторами та боржником про умови погашення боргів. Аналогічну функцію виконує мирова угода і в процедурі ліквідації, тільки вже за участю ліквідатора. Третя модель – *американська* та *французька*, має на меті, крім ефективного розподілу майна неспроможного боржника, ще й виконання макроекономічних функцій – збереження ефективного функціонування економіки взагалі [17, с. 23].

Висновки. На нашу думку, розглянуті підходи до розмежування світових систем банкрутства за про-боржниковою чи про-кредиторською направленістю конкурсного законодавства, втратило практичну актуальність та може бути цікавим при розгляді права неспроможності з позиції доктринального дослідження. Це насамперед обумовлено тим, що тенденції розвитку законодавств про банкрутство різних країн

світу як у межах національних систем, так і при їх транснаціональній взаємодії, тяжіють до моделювання ефективної законодавчої процедури, яка поєднувала б справедливий баланс між інтересами боржника та кредиторів. Формування у законодавстві раціональних підходів до вирішення проблем заборгованості суб'єктів господарювання свідчить про неупереджену думку та активну позицію законодавця у процесі вдосконалення правового регулювання відносин неспроможності.

Отже, розглядаючи юридичну природу систем банкрутства, варто відштовхуватися від двох підходів. З одного боку, система банкрутства розглядається як категорія, що крізь призму системоутворюючих принципів відображає мету правового регулювання. З другого – система банкрутства досліджується як процесуальний механізм вирішення проблем неплатоспроможності, закріплений у межах національної концепції законодавства про банкрутство.

Список використаних джерел

1. Афанасьев В. Г. Системность и общество / В. Г. Афанасьев. – М., 1980. – 368 с.
2. Блауберг И. В. Философские проблемы исследования систем и структур / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин // Вопр. философии. – 1970. – № 5. – С. 68.
3. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії : монографія / Н. М. Оніщенко. – К. : ІДП ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
4. Watson A. The Nature of Law / A. Watson. – Edinburg, 1977. – P. 156.
5. Lewis R. Mills, Review of «Law and Social Process in United States History» [Електронний ресурс] By James Willard Hurst, 1961 Wash. U. L. Q. 187 (1961). – Режим доступу: http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3253&context=law_lawreview.
6. Берталянфи А. Л. Общая теория систем: обзор проблем и результатов / А. Л. Берталянфи // Системные исследования. – М., 1969. – С. 325.
7. Садовский В. Н. Основания общей теории систем / В. Н. Садовский. – М., 1974.
8. Скаун О. Ф. Общее сравнительное правоведение: Основные типы (семьи) правовых систем мира : учебник / О. Ф. Скаун. – Киев, 2008. – 464 с.
9. Гегель. Сочинения / Гегель. – М., 1978. – Т. 1. – С. 177.
10. Commercial Rules for Bankruptcy in The Kingdom of Saudi Arabia, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://208.254.39.65/altamimi/e_article001397273.cfm.

11. Бірюков О. М. Міжнародні аспекти банкрутства: режими правового регулювання відносин неспроможності / О. М. Бірюков // Міжнар. приватне право. – 2009. – № 3. – С. 68–71.
12. Керимов А. Д. Философские проблемы права / А. Д. Керимов. – М., 1972. – 472 с.
13. Джунь В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні : монографія / В. В. Джунь. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Юрид. практика, 2006. – 384 с.
14. Джунь В. В. Теоретико-прикладні проблеми реформування законодавства України про банкрутство : автореф. дис ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 / В. В. Джунь. – К. : [Б. в.], 2009. – 30 с.
15. Джунь В. В. Сучасні тенденції розвитку та визначальні риси законодавства про неспроможність / В. В. Джунь // Вісн. госп. судочинства. – 2002. – № 3. – С. 155–160.
16. Телюкіна М. В. Конкурсное право: теория и практика несостоятельности (банкротства) / М. В. Телюкіна. – М. : Дело, 2002. – 536 с.
17. Степанов В. В. Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии / В. В. Степанов. – М. : Статут, 1999. – 208 с.

References

1. Afanasev V. G. ed. (1980) Sistemnost i obshchestvo [Consistency and society]. Moscow, 368.
2. Blauberg I. V., Yudin E. G. ed. (1970) Filosofskie problemy iissledovaniya sistem i struktur [Studies of philosophical problems and structures]. Philosophy Questions, 5.
3. Onischenko N. M. ed. (2002) Pravova sistema: problemi teorii: Monografiya [Legal system: problems of theory: Monograph]. K: Institute of State and Law of V. M. Koretsky NAS of Ukraine, 352.
4. Watson A. The Nature of Law. – Edinburg, 1977. P.156
5. Lewis R. Mills. Review of «Law and Social Processin United States History», By James Willard Hurst, 1961 Wash. U. L. Q. 187 (1961). Available at: http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3253&context=law_lawreview.
6. Bertalanfi A. L. ed. (1969) Obschaya teoriya sistem: obzor problem i rezultatov [General systems theory: review of problems and results]. Moscow, 325.
7. Sadovskiy V. N. ed. (1974) Osnovaniya obschey teorii system [Global systems theory grounds]. Moscow.
8. Skakun O. F. ed. (2008). Obschee sravnitelnoe pravovedenie: Osnovnyie tipyi (semi) pravovyih sistem mira [General comparative law: The main types of (family) legal systems of the world]. K.: In Yure, 464.
9. Gegel. ed. (1978). Sochineniya. [Compositions]. T1, Moscow, 177.
10. Commercial Rules for Bankruptcy in The Kingdom of Saudi Arabia, 2009. Available at: http://208.254.39.65/altamimi/e_article001397273.cfm.
11. Biryukov O. M. ed. (2009) Mizhnarodni aspekti bankrutstva: rezhimi pravovogo reguluvannya vidnosin nespromozhnosti [The international aspects of bankruptcy, modes of legal regulation of relations failure]. International private law, 3, 68-71.
12. Kerimov A. D. ed. (1972) Filosofskie problemyi prava [Philosophical problems of law]. Moscow, 472.
13. Dzhun V. V. ed. (2006) Institut nespromozhnosti: svitoviy dosvid rozvitku i osoblivosti stanovlennya v Ukrayini: monografiya [The institute of failure: international experience and peculiarities of development in Ukraine: monograph]. K: In Yure, 384.
14. Dzhun V. V. ed. (2009) Teoretiko-prikladni problemi reformuvannya zakonodavstva Ukrayini pro bankrutstvo [Theoretical and applied problems of reforming the law on bankruptcy Ukraine]. K.: Bv, 30.
15. Dzhun V. V. ed. (2002) Suchasni tendentsiyi rozvitku ta viznachalni risi zakonodavstva pro nespromozhnist [Modern trends and defining features of insolvency law]. Bulletin of economic justice, 3, 155-160.
16. Telyukina M. V. ed. (2002) Konkursnoe pravo: teoriya i praktika nesostoyatelnosti (bankrotstva) [Bankruptcy Law: Theory and practice of insolvency (bankruptcy)]. Moscow: Delo, 536.
17. Stepanov V. V. ed. (1999) Nesostoyatelnost (bankrotstvo) v Rossii, Frantsii, Anglii, Germanii [Insolvency (bankruptcy) in Russia, France, England, Germany]. Moscow: Statut, 208.

Стаття надійшла до редколегії 10.02.2016.

Чорна Ю. В., соискатель, Институт экономико-правовых исследований Национальной академии наук Украины, Украина, г. Киев
e-mail: djullia21@gmail.com

Понятие и основные признаки системы банкротства

Исследована правовая категория «система банкротства» и ее место в современной доктрине конкурсного законодательства. Указанная категория рассмотрена как самостоятельное правовое явление и составляющая правовой системы Украины в целом. Установлены признаки и характерные особенности систем банкротства как самостоятельного правового явления. Среди основных элементов системы банкротства выделены: законодательство, правовая идеология, правовая политика, судебная практика и другие правовые явления. Предложена классификация существующих в мире систем банкротства по качественным характеристикам.

Ключевые слова: система, банкротство, законодательство, классификация, право, идеология.

Chorna Yu. V., graduate student, The Institute of Economic and Legal researches of National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv
e-mail: djullia21@gmail.com

The Concept and Basic Features of the System of Bankruptcy

In this article the author defines the system of bankruptcy; reveals the socioeconomic context of the phenomenon; identifies typical signs of insolvency law system and provides a classification of the existing in the world the system of bankruptcy.

It was singled out the following the main characteristics of the bankruptcy system: components of the system – the rule of law and morality, that all together make up the system of mandatory mechanisms for resolving insolvency; feasibility of the system – the presence of the bankruptcy legislation targeted development, that manifested in achieving the goals of bankruptcy institute that any country has set itself; functions of the bankruptcy system – functions that provide practical expediency aimed at achieving appropriate goals that insolvency law has set itself.

The author concludes that the term «bankruptcy system» has a broader substantive content, than of «system of bankruptcy law». So the first is a universal legal category.

Under the bankruptcy system was proposed to understand a system of law for the regulation relations of insolvency (bankruptcy), which reflects the light of the principles of systems forming the main purpose of bankruptcy law and includes interrelated, interdependent and interacting elements, namely, legislation on insolvency (bankruptcy) the judiciary and other legal institutions; legal ideology, and so on.

Key words: system, bankruptcy, legislation, classification, law, ideology.